

Leonard V. Johnson, upokojeni generalmajor kanadske vojske, mirovni aktivist in pripadnik gibanja Pugwash

Leonard V. Johnson se je rodil leta 1929 v Saskatchewanu v Kanadi in odraščal v času velike depresije ter druge svetovne vojne. Pri 14 letih, januarja 1944, je za štiri leta vstopil v rezervo kanadske vojske, kasneje je delal kot gozdni nadzorni pilot. Leta 1951 je uspešno opravil teste za vojaškega pilota in postal pilot pri transportnem letalstvu. Dosegel je vse poveljniške ravni kanadske vojske, v letih 1979 in 1980 je bil kanadski predstavnik v skupnem ameriško-kanadskem obrambnem odboru, sekretar namestnika ministra za politiko v kanadskem obrambnem ministrstvu ter šef za evalvacijo obrambnih oborožitvenih ter

izobraževalnih programov. Vojaško kariero je končal kot poveljnik Šole za nacionalno obrambo, najvišje kanadske vojaške šole. Dodiplomsko in podiplomsko štabno in generalštabno šolanje je opravil na ameriških vojaških in štabnih šolah. Upokojen je bil leta 1984 po 34 letih vojaške službe.

Johnson je član organizacij: Generali za mir in razorožitev¹, Veterani proti jedrskemu orožju, Skupina 78² ter vrste drugih mirovniških in protivojnih gibanj in organizacij. Večkrat je bil član mirovne misije za Srednjo Ameriko, na kar ima zelo žalostne spomine. Od leta 1984 sodeluje v gibanju Pugwash, od leta 1990 dalje je predsednik

¹ Generali za mir in razorožitev (Generals for Peace and Disarmament) je bila organizacija nekdanjih visokih vojaških oficirjev Nata, ki so se zbrali kot delovna skupina za oblikovanje idej in predlogov glede rešitve problemov, ki zavirajo proces nadzora nad oboroževanjem in razorožitvena pogajanja. Čeprav so bili iz Nata, se niso omejili samo na evropsko situacijo, temveč so razmišljali o odnosih med Vzhodom in Zahodom, o ukrepih za krepitev zaupanja ter o tistih dejavnostih, ki povzročajo lokalne vojne in s tem ogrožajo svetovno varnost kot celoto. Za svoje delovanje niso imeli podpore Natove administracije, poskušali so jim celo pripisati sodelovanje s Sovjetsko zvezo. Organizacija je pred leti razpadla, nasledilo pa

jo je združenje z naslovom Svetovno svetovalno združenje upokojenih generalov in admiralov. Slovenski javnosti sta znana vsaj dva člana nekdanjih Generalov za mir in razorožitev: nemški generalmajor Gert Bastien, mirovnik in sopotnik Petre Kelly, poslanke Zelenih v nemškem zveznem parlamentu (oba sta umrla v še nerazjasnjenih okoliščinah), ter ustanovitelj organizacije, Michael Harbottle Obe, načelnik štaba mirovniških sil na Cipru in avtor popularnega Priročnika za mirovne operacije.

² Skupina 78 (Group of 78) je neformalno združenje slavnih Kanadčanov, ki si prizadevajo za mir in razorožitev, enakopraven razvoj vseh narodov in za močno Organizacijo združenih narodov.

kanadske skupine Pugwash. Napisal je številne članke, preglede, pisma in uvodnike in dal vrsto intervjujev za različne kanadske časopise, revije in knjige. Je kolumnist pri časopisu Rideau Review-Mirror, kjer piše o obrambi, miru, nenasilju, strpnosti in mednarodnem razumevanju.

Leta 1987 je pri založbi James Lorimer, Toronto, izdal avtobiografijo *A General for Peace*. To je zgodba o dečku, ki se iz kanadske tundre prebija po vojaških stopničkih, o ljudeh, ki jih je srečeval, o herojih in poražencih, o politikih, o vojaštvu. Iz poglavja v poglavje je to vse bolj zgodba o nestrinjanju z vojaškim mišljenjem, o zoperstavljanju logiki sile in iskanja sovražnikov in zgodba o odločitvi, da po upokojitvi ostane aktiven – kot mirovni aktivist. V svoji mirovniški karieri je obiskal mnogo šol, univerz, tovarn in drugih ustanov, predaval je o zmotni vojaški politiki, ki hoče z zastraševanjem svojih in drugih ljudi zagotoviti varnost. Na skoraj vsakem javnem srečanju se je pojavil kdo, ki mu je postavil vprašanje: "Kaj je iz vas, generala, naredilo mirovnega aktivista?" Ljudje so pričakovali, da bo govoril o kakem dramatičnem dogodku, pa tega ni mogel storiti. Razumel je, da vprašanje izhaja iz predpostavke o protislovju med cilji generalov in cilji mirovnih aktivistov. Predpostavka je zmotna, kajti cilj generalov in mirovnikov je varnost, eni in drugi se razlikujejo samo v izbiri sredstev za zagotovitev varnosti. Johnson zato trdi, da je izstopil iz vojaške logike oziroma sistema takrat, ko je dokončno ugotovil, da grožnja z jedrsko vojno ni pot k miru in varnosti (Johnson, 1987: xi).

Pred letom 1980 je bil Johnson klasičen vojaški oficir, prepričan v ideologijo hladne vojne in o moči kot zagotovitvi miru. Verjel je v instrumentalni profesionalni vojaški etos, po katerem je vojska izločena iz politike in je podrejena civilni politični oblasti (Johnson, 1987: 66). Vendar je kot kritičen oficir s samostojnim mišljenjem ugotavljal, da više kot službuje v vojaški hierarhiji, manj možnosti ima za kakršnekoli, celo profesionalne spremembe v svojem okolju. Ugotavlja, da dejansko drži vojaška šala, ki pravi, da imajo poročniki tovariše, polkovniki sotekmovalce, generali pa samo še sovražnike.

V letih poveljevanja Šoli za nacionalno obrambo (1980–1984)³ se je njegova miselnost

dramatično spremenila. Značilnost te šole je bila, da so bili njeni slušatelji ne le visoki vojaški poveljniki, temveč tudi diplomati, politiki, javni delavci, univerzitetni profesorji, poslovneži in duhovniki, iz različnih držav, večinoma iz ZDA, Avstralije, Nove Zelandije, Velike Britanije in Kanade. Vsak slušatelj je v pedagoški proces vnesel svoja znanja in izkušnje, tako da so se vojaški poveljniki naučili razumevanja civilnih političnih perspektiv, civilni slušatelji pa so globlje spoznali vojaško profesijo in njene skrbi. Študij je potekal v obliki predavanj, individualnega študija in potovanj po svetu. Na predavanja so vabili ugledne profesorje, tuje politike in diplomate, tudi take, ki so govorili o alternativnih pristopih k varnosti, torej tudi mirovnike. Najpomembnejši predavatelj iz te stroke je bil Anatol Rapoport, matematik, psiholog, glasbenik, profesor za mirovne študije na Univerzi v Torontu. Verjetno je ena ključnih osebnosti, ki so povsem omajale Johnsonovo vero v pomen vojaške sile.

Zakaj predstaviti Leonarda V. Johnsona slovenski javnosti?

Morda zato, ker je generalmajor, ki ne verjame v moč vojaške sile in propagira mirno reševanje sporov. Morda zato, ker bi preko njega kot simbola radi videli vrsto generalov, s katerimi smo Slovenci imeli opravka v svoji zgodovini, pa se niso nikoli spremenili v mirovnike? Ali pa zato, ker nekateri slovenski generali iz nekdane jugoslovanske vojske nekoliko spominjajo na Johnsona? Malce zato, ker je eden vidnejših članov gibanja Pugwash, v okviru katerega se bojuje proti jedrskemu orožju. Morda pa tudi zato, ker je na poseben način povezan s Slovenijo. Sodeluje namreč pri predmetu Mirovne študije na Katedri za obramboslovje Fakultete za družbene vede v Ljubljani. Preko elektronske pošte pošilja študentom ideje za študij, za simulacije, odgovarja na njihova vprašanja in dvome glede mirovništva, razlaga svoje zapisane misli in ideje. Študentje mirovnih študij v študijskem letu 1996/97 so bili še posebej prizadevni, kajti preštudirali so njegovo avtobiografijo ter mu zastavili vrsto zanimivih in tudi malce nejevnih vprašanj. V nadaljevanju bomo predstavili nekaj odgovorov in komentarjev, iz katerih je videti Johnsonov današnji način razmišljanja.

Za Časopis za kritiko znanosti smo priredili tudi utrinek iz Johnsonovih spominov na leta jedrskega zastraševanja, ki ga je napisal v Lahtiju na Finskem, med 46-to letno konferenco Pugwash

³ Šole za nacionalno obrambo danes ni več, ukinili so jo pred nekaj leti zaradi krčenja obrambnega proračuna.

septembra 1996, posebej za slovenske bralce. Prevod članka z naslovom Vojaška politika za enaindvajseto stoletje je iz zbornika World Security (Toronto, 1994), ki ga je uredilo nekaj članov kanadske nacionalne skupine Pugwash. Objavljen je z dovoljenjem avtorja.

Iz elektronske korespondence med Leonardom V. Johnsonom in študenti⁴

Študentje sprašujejo: Kaj mislite o herojih, kakšne vrste herojev priznavate in ali ste jih imeli med svojimi vojaškimi kolegi?

Johnson (elektronsko pismo 23. 11. 1996): V mojih letih me heroji ne impresionirajo več. Ljudje, ki sem jih med vojaško kariero najbolj občudoval, so postali običajni ljudje, ko so slekli uniforme in izgubili prestiž svojega čina in službe. Vojaške heroje krasi njihovo pogumno dejanje, toda pogosto jih za heroje razglasijo vlade, ker potrebujejo heroje za dvigovanje podpore javnosti svojim vojnim prizadevanjem. Ko izpolnijo ta namen, so heroji pozabljeni, kar ima zanje včasih tragične posledice. Od vseh vojakov, ki se jih spomnim, najbolj občudujem generala Georga C. Marshalla, načelnika štaba ameriške vojske med drugo svetovno vojno. Po vojni je postal državni sekretar in avtor Marshallovega načrta za obnovo Evrope. Občudujem vojake, ki so inovativni in ustvarjalni, so pred svojim časom in so sposobni obdržati svoje poslanstvo v humani perspektivi. Človečnost je pomembna lastnost, tako kot poštenost, odločnost, modrost in pogum. Dobro je, če so širše izobraženi in usmerjeni tudi v humanistiko in umetnost. Ne bi rad videl, da bi moji sinovi in hčere služili pod generalom, ki ne bi znal jokati na vojakovem grobu.

Študentje sprašujejo: Ali ste dobili kakšno vojaško odlikovanje?

Johnson (elektronsko pismo 23. 11. 1996): Nisem. Jaz sem antiheroj. Nikoli se nisem vojskoval v vojni. Če bi se mi to zgodilo in bi bil celo razglašen za heroja, upam, da bi znal ohraniti občutek za treznost in ne bi začel napihovati svojega pomena. Najboljša stvar, ki se lahko zgodi

heroju, je, da je pozabljen in da lahko živi običajno življenje.

Študentje sprašujejo: Ste kdaj pogrešali družbeno okolje vojske? Ali je vaša mirovniška kariera vplivala na vašo družino? So vas podpirali ali je to ogrozilo njihove kariere?

Johnson (elektronsko pismo 27. 11. 1996): Ne moja žena ne jaz nisva nikoli pogrešala vojaškega družabnega življenja, v bistvu sva bila zelo vesela, ko sva se ga rešila. Najprej mi je bilo neprijetno zaradi javne pozornosti, ki sem jo vzbudil po upokojitvi, vendar sem se na to navadil. Ni bilo lahko prenesti kritik svojih nekdanjih kolegov. Sedaj, ko se je svet tako zelo spremenil, kot si takrat nisem mogel niti zamisliti, so moje takratne ideje videti preroške. Moj starejši sin, ki je visok vojaški oficir, me je vedno podpiral, tudi drugi otroci so me, kolikor jih je moje delovanje zanimalo.

Študentje sprašujejo: Ali ste vojski zamerili, ker vas je izobraževala v zaprti vojaški miselnosti?

Johnson (elektronsko pismo 27. 11. 1996): Nikoli nisem bil na urjenju na vojaški šoli. Moja izobrazba je nastajala na osnovi mojih širših interesov (zato sem študiral umetnost), spodbujala so me potovanja, izpopolnjeval sem se z branjem. Kot transportni pilot sem se profesionalno uril predvsem z izkušnjami, naučil sem se raziskovati in sistematično načrtovati. Kot štabni oficir sem se naučil poslušati druge in odkrivati ideje o izboljšanju tistega, kar smo počeli. Pri 17 letih sem se naučil tipkati in to je večina neprecenljive vrednosti. Odkril sem, da ni nič bolj neuporabnega kot ideja, ki je tako daleč pred svojim časom, da je utopična, in da so veliko bolj sprejemljive ideje, katerih čas ravno prihaja.

Študentje sprašujejo: Ali bi se znova odločili za vojaško kariero, če bi bilo pred vami novo življenje?

Johnson (elektronsko pismo 27. 11. 1996): Vojaška kariera mi je dala podlago za to, kar sem danes. Zato ne obžalujem, da sem jo izbral. Morda bi jo spet, le da so možnosti danes manj bogate, kot so bile pred štiridesetimi leti.

Študentje sprašujejo: Ali ste še vedno zagovornik enostranske jedrske razorožitve?

Johnson (elektronsko pismo 27. 11. 1996): Da, enostranska jedrska razorožitev je še vedno boljša kot pa jedrska oboroževalna tekma. Mislim, da bi jedrsko krčenje lahko povzročilo procese zadrževanja razvoja in uporabe novih in bolj nevarnih orožij. Kar se zgradi, je možno tudi porušiti. Jedrska oboroževalna tekma je bila prava norost.

⁴ Povzeto po Mirovni mapi za Mirovne študije, študijsko leto 1996/97, Katedra za obramboslovje, Fakulteta za družbene vede v Ljubljani.

Midnight jet-lag ponderings⁵ (Nočna razmišljanja v časovnem zamiku)

Leta 1979 sem kot kanadski član skupnega ameriško-kanadskega stalnega odbora za obrambo opazoval poveljniško štabno vajo, v kateri je bil računalniško simuliran jedrski napad na Združene države Amerike.

Vaja je potekala v okolju podzemeljskega sedeža poveljstva severnoameriških letalskih sil, pod gorovjem Cheyenne v Colorado Springsu. Igralci so bili člani ameriškega in kanadskega bojnega štaba pod poveljstvom kanadskega generalpolkovnika Kena Lewisa. Njegova naloga je bila prepoznati napad nasprotnika ter ugotoviti, ali radarji in drugi detektorji zaznavajo prihajajoče jedrske izstrelke ali samo jato letečih gosi. Imel je manj kot trideset minut časa za odločitve, to je čas, v katerem je še možno odgovoriti na napad, preden bi bile maščevalne naprave uničene.

Ko so "bojne glave" vstopile na radarske zaslone, je bojni štab opravil verifikacijo. Ko je preštevanje bojnih glav doseglo številko 1000, je Ken Lewis dvignil vročo linijo in obvestil oficirje, ki so igrali predsednika ZDA, torej vrhovno poveljstvo: "Gospod predsednik, ugotovil sem, da je bil na ZDA izvršen jedrski napad."

V tem trenutku so se računalniki izključili, ekrani so se spraznili, "napad" je bil končan. Tako kot je bilo predvideno, je "predsednik" ukazal izstreliti svoje bojne glave in poslati milijone Rusov v smrt kot maščevanje za smrt milijonov Američanov.

Takrat sem pomislil, da iz tega ne bo nič dobrega. Igralci so se vrnili na svoje dolžnosti in k svojim malicam. Jaz sem se vrnil v svojo zavest.

Ne verjamem, da so Ken Lewis ali kdorkoli drug na poveljniškem mestu sploh pomislili na posledice, v katere jih vodi njihova delovna dolžnost. Tudi zase ne morem trditi, da sem v tistem kratkem času poteka vaje sprevidel, kam vse to vodi. Verjamem pa, da so morali vsi tisti⁶, ki so se zavedeli posledic skupnega jedrskega uničenja, kot ene od jedrskih strategij zahodnega

⁵ Jet-lag je oznaka za časovni zamik pri letalskih potovanjih, ko letalo zamenja več časovnih pasov, in ima za Johnsona simboličen pomen. Ko je potoval s slušateljki Šole za nacionalno obrambo po vsem svetu, je v času, ki ga je pridobil zaradi časovnih razlik, prebral ogromno knjig. V Lahtju je zaradi podobnega zamika sredi noči pisal spomine na jedrske čase za slovenske bralce.

bloka, spoznati vojaško nesmiselnost jedrskega orožja. Ni se mogoče izogniti zaključku, da so se morali znebiti koncepta jedrskega orožja, ker je bilo daleč preveč nevarno, da bi se šli igre z njim.

Zakaj neki se pet jedrskih velesil tako oprijemlje jedrskega orožja? Najbrž ne zato, ker ne bi razumele pomena argumentov za odpravo jedrskega orožja. Mislim, da je nekaj drugega za vsem tem. Konference gibanja Pugwash, Canberrska komisija in razorožitvena skupnost vlagajo veliko časa in energije v iskanje tega, kar je še pred nedavnim predstavljalo trd boj za skope in nepomembne dosežke.

Ali je to morda zato, ker se bojujemo na napačnem ozemlju, na zgrešenih temeljih?

Mislim, da je celo to možno. Prizorišče našega boja je teološko. Jedrska orožja so falični simbol Baala, idola stare zaveze, ki se je boril za srca, razum in duše božjih izbrancev, izraelskega ljudstva. Jedrski svečeniki jedrskih velesil vihtijo jedrsko orožje, opremljeni z njegovo nadnaravno močjo, da bi uničili božje ljudstvo.

Morali bomo prekiniti jetništvo jedrskega malikovanja, pa ne tako, da bomo izčrpali ves naš razum, pač pa z nekim novim, morda celo teološkim načinom razmišljanja.

Zastaviti si moramo vprašanje, kako izkoreniniti "nuklearizem"? Nekako smo že določili cilj – to je svet brez jedrskega orožja, vzpostavili smo celo intelektualno osnovo za ta cilj. Kar sedaj potrebujemo, je nekaj novih orožij, ki jih ne bomo usmerili v samo jedrsko orožje, pač pa proti svečenikom, ki ga častijo.

VIRI:

Carl G. Jacobsen, Morris Miller, Metta Spencer, Eric L. Tollefson (ur.) (1994). *World Security The New Challenge*. Canadian Pugwash Group, Toronto.

Leonard V. Johnson (1987). *A General for Peace*. James Lorimer, Toronto.

⁶ Johnson misli, da so se ravno zato v Canberrski komisiji znašli tudi nekdanji vodilni protagonisti jedrskega zastraševanja, Lee Butler (upokojeni ameriški general, poveljnik ameriškega strateškega zračnega poveljstva, odgovoren za jedrske zastraševalne sile, sodeloval pri razvoju ameriške jedrske doktrine), Michael Curver (maršal britanske armade, načelnik generalštaba in obrambnega štaba Velike Britanije) in Robert McNamara (ameriški sekretar za obrambo v Kennedyjevem in Johnsonovem času).